

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV

**CIEĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI
A ZRUČNOSTI MATURANTOV Z PSYCHOLÓGIE**

BRATISLAVA

Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 30. 8. 2013
pod číslom 2013-10834/28677:1-0922 s platnosťou od 1. 9. 2013.

1. CIEĽ MATURITNEJ SKÚŠKY

Učebný predmet psychológia má integrujúci charakter, spája vedomosti a zručnosti získané aj v ďalších vyučovacích predmetoch, najmä v biológii, náuke o spoločnosti, dejepise a literatúre, čo sa odráža aj na požiadavkách na vedomosti a zručnosti maturantov. Cieľové požiadavky na maturitnú skúšku majú syntetický charakter, sú formulované ako **základ pre vypracovanie úloh (zadaní)** internej časti maturitnej skúšky formou operacionalizovaných cieľov, vychádzajúcich z revidovanej Bloomovej taxonómie (s úpravou Andersenovej a Krathwohla) a afektívnej taxonómie cieľov podľa Krathwohla. Odporúčame, aby tieto taxonómie boli uplatňované aj pri vypracovávaní úloh (zadaní) maturitnej skúšky.

Predkladané cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti maturantov z psychológie predstavujú flexibilný, otvorený návrh prístupný zmenám reflektujúcim nové poznatky a skúsenosti spoločenskej a školskej praxe.

2. CIEĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI

V rámci maturitnej skúšky z psychológie ako voliteľného maturitného predmetu žiak:

- **Prezentuje poznatky** z oblasti základných psychologických pojmov, kategórií a ich vzťahov. Žiak chápe význam osvojených poznatkov a veku primeranej miery ich zvnútorňovania a dokáže ich vysvetliť vo vzťahu k svojmu poznávaniu, správaniu a individuálnemu kognitívnemu a emocionálnemu rastu.
- **Interpretuje podstatu** psychologického výkladu ľudského prežívania a správania z pohľadu rôznych psychologických smerov a prúdov. Pri interpretácii žiak dáva svoje poznatky do súvislosti so sebapoznávaním, sebakontrolou, sebavzdelávaním, duševnou hygienou a starostlivosťou o duševné zdravie seba a svojich blízkych.
- **Prezentuje schopnosť uplatniť** osvojené poznatky, získané postoje a morálne hodnoty pri výklade, posudzovaní a riešení životných situácií (napr. výchova, partnerské vzťahy, medzigeneračné vzťahy, profesionálna orientácia, životný štýl a duševné zdravie). Žiak prejavuje, že sa dokáže orientovať v poznávaní a chápaní seba a iných ľudí, že si uvedomuje význam zdokonaľovania interpersonálnej komunikácie, medziľudských vzťahov a vytvárania svojho vlastného životného štýlu a podporuje to vhodnou argumentáciou.

Cieľové požiadavky maturitnej skúšky sú konkretizované v čiastkových cieľoch. Konkretizovaná štruktúra čiastkových cieľov je formulovaná v hierarchicky usporiadaných úrovniach taxonómii štruktúrovaných do 3 skupín podľa náročnosti od najnižšej po najvyššiu (A, B, C):

- A) 1. a 2. úroveň taxonómie – **zapamätanie** (pomenuj, definuj, urči, prirad'...) a **porozumenie** (zdôvodni, vysvetli, interpretuj...),
- B) 3. a 4. úroveň – **aplikácia** (aplikuj, rozhodni, demonštruj, vyber...) a **analýza** (analyzuj, porovnaj, usporiadaj...),
- C) 5. a 6. úroveň – **hodnotenie** (argumentuj, zdôvodni, vyvod' závery...) a **tvorivosť** (navrhni, vytvor, sformuluj hypotézu, vyvod' záver...).

Cieľové požiadavky vychádzajú z obsahu nasledujúcich tematických okruhov:

- **všeobecná psychológia**
- **psychológia osobnosti a čiastočne vývinová psychológia**
- **sociálna psychológia**

2.1 Všeobecná psychológia

Obsah

Predmet psychológie. Začlenenie psychológie do rámca vedeckých disciplín. Psychologické disciplíny. Psychológia ako veda a jej hranice. Psychika. Determinácia psychiky. Formy, obsahy duševného života (psychické procesy, psychické stavy, psychické vlastnosti). Metódy používané v psychológii (pozorovanie, rozhovor, experiment, testy, analýza dokumentov) a etika ich použitia. Psychologické smery (štrukturalizmus, asocianizmus, reflexológia, behaviorizmus, tvarová psychológia, kognitívna psychológia, hlbinná psychológia, humanistická psychológia).

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

2.1.1 **A) úroveň zapamätania** (definuj, popíš, charakterizuj, urči...) **a porozumenia** (zdôvodni, vysvetli, interpretuj...)

- Definujte... (napr. pociťovanie, pamäť, behaviorizmus a pod.).
- Popíšte... (napr. proces vnímania, schému vôľového konania, psychologické metódy získavania informácií a pod.).
- Charakterizujte... (napr. determinanty psychiky, prežívanie človeka, humanistickú a tvarovú psychológiu a pod.).
- Vymenujte... (napr. aplikované psychologické disciplíny, psychické procesy zmyslového poznávania a pod.).
- Vysvetlite... (napr. determináciu psychiky, funkciu pozornosti a pod.).
- Interpretujte... (napr. definíciu myslenia, podstatné znaky psychologických smerov a pod.).

2.1.2 **B) úroveň aplikácie** (aplikuj, rozhodni, demonštruj, vyber...) **a analýzy** (analyzuj, porovnaj, usporiadaj...)

- Aplikujte poznatky... (napr. uveďte na príkladoch vplyv vedomia a nevedomia na prežívanie a správanie človeka, vyberte najčastejšie metódy/spôsoby spoznávania psychiky človeka a pod.).
- Rozhodnite na základe faktov... (napr. čo môže byť príčinou absencie zrakových pocitov, čo je príčinou geometricko-optických klamov, aký je najlepší spôsob riešenia problémov a pod.).
- Demonštrujte... (napr. vplyv sociálneho učenia, vplyv socializácie na utváranie osobnosti a pod.).
- Porovnajte... (napr. pojmy správanie, konanie a činnosť podľa miery všeobecnosti, myšlienkové operácie podľa náročnosti, druhy pocitov a pod.).
- Analyzujte... (napr. jednotlivé psychologické smery v kontexte s rôznymi vedami o človeku

a pod.).

2.1.3 C) úroveň hodnotenia (argumentuj, zdôvodni, vyvod' závery...) a tvorivosti (navrhni, vytvor, nájdí analógiu...)

- Potvrďte argumentmi... (napr. vplyv biologickej determinácie psychiky na život človeka a pod.).
- Zdôvodnite... (napr. používanie psychologických metód získavania informácií a etickú stránku ich využívania a pod.).
- Navrhnite... (napr. možnosti rozvíjania a zlepšovania svojej pamäti a pozornosti vychádzajúc z charakteristiky aktuálneho stavu a problémov, pri ktorých najčastejšie dochádza k zlyhaniu a pod.).
- Vytvorte... (napr. odporúčanie pre žiakov školy na riešenie problémov/zlyhávania súvisiacich s vôľovým procesom pri učení a pod.).

2.2 Psychológia osobnosti

Obsah

Osobnosť, definícia osobnosti. Osobnosť a prostredie (adaptácia, vývin, výchova). Štruktúra osobnosti. Črta a vlastnosť. Typológie osobnosti. Schopnosti. Inteligencia. Tvorivosť. Poruchy intelektu. Charakter. Postoje. Potreby. Záujmy. Ašpirácie. Ciele. Sebauvedomenie. Sebahodnotenie. Sebaobraz. Sebaúcta. Svedomie. Zrelosť osobnosti. Rodina. Výchova. Vývinové štádiá (detstvo, dospelosť, staroba). Osobnosť a psychické zdravie. Zdravie. Náročné životné situácie. Problémy. Konflikty. Frustrácia. Stres. Zvládanie náročných životných situácií. Láska, strach, smútok, radosť, smiech, hnev, agresia v živote človeka. Neuróza. Depresia. Psychopatia. Vytváranie pozitívneho scenára života. Životný štýl. Psychohygiena.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

2.2.1 A) úroveň zapamätania (definuj, popíš, charakterizuj, urči...) a porozumenia (zdôvodni, vysvetli, interpretuj...)

- Definujte... (napr. osobnosť z psychologického hľadiska, náročné životné situácie a pod.).
- Popíšte... (napr. charakteristiku osobnosti ako organického celku a pod.).
- Charakterizujte... (napr. záujmy človeka, reakcie na frustráciu a pod.).
- Vysvetlite... (napr. rozdiely v prejavoch správania z hľadiska typu temperamentu, rozdiely medzi zrelou a nezrelou osobnosťou a pod.).

2.2.2 B) úroveň aplikácie (aplikuj, rozhodni, demonštruj, vyber...) a analýzy (analyzuj, porovnaj, usporiadaj...)

- Vyberte... (napr. hlavné faktory, ktoré ovplyvňujú vývin osobnosti, schopnosti, ktoré sú predpokladom úspechu v budúcej práci a pod.).
- Analyzujte... (napr. radosť ako prejav duševného života, psychické zdravie ako stav človeka, svoj režim dňa ako prejav zdravého/nezdravého životného štýlu a pod.).
- Porovnajte... (napr. jednotlivé typológie osobnosti, rozdiely v správaní pri neuróze, depresii

a psychopatii a pod.)

2.2.3 C) úroveň hodnotenia (argumentuj, zdôvodni, vyvod' závery...) a tvorivosti (navrhni, vytvor, nájdí analógiu...)

- Uved'te argumenty... (napr. k tvrdeniu „charakter a postoje ovplyvňujú správanie človeka“, k tvrdeniu „podľa správania človeka môžeme usudzovať o črtách jeho osobnosti“ a pod.).
- Zdôvodnite... (napr. intenzívne emocionálne prejavy a problémy so správaním v priebehu dospievania/puberty, príčiny problémov adaptácie na spoločenské normy a pod.).
- Navrhnite... (napr. riešenie spolu s argumentmi svojmu spolužiakovi, ktorý má problémy s dochvilnosťou, najlepší spôsob riešenia konfliktov a problémov medzi kamarátmi, s rodičmi a pod.).
- Vytvorte... (návrh projektu „Ako znižovať trému u žiakov 1. ročníka gymnázia“, odporúčania pre mladých ľudí „Ako efektívne zvládať stres a náročné životné situácie“ a pod.).

2.3 Sociálna psychológia

Obsah

Predmet sociálnej psychológie. Človek a skupina. Socializácia. Sociálne a iné normy správania. Sociálne učenie. Skupina. Klasifikácia skupiny. Sociálna rola. Sociálny status. Sociálna pozícia. Vodcovstvo a vedenie skupiny. Štýly vedenia skupiny. Skupina a dav. Sociálna identita. Medzietnické vzťahy. Tolerancia. Sociálna komunikácia. Asertivita. Afiliácia, samota, osamotenie. Agresia. Agresivita. Hostilita. Šikanovanie. Prosociálne správanie.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

2.3.1 A) úroveň zapamätania (definuj, popíš, charakterizuj, urči...) a porozumenia (zdôvodni, vysvetli, interpretuj...)

- Definujte... (napr. predmet sociálnej psychológie, sociálnu skupinu, dav, hostilitu a pod.).
- Popíšte... (napr. prácu sociálneho psychológa, druhy štýlov vedenia skupiny, konflikt rol a pod.).
- Charakterizujte... (napr. prosociálne správanie, neverbálnu komunikáciu, sociálne učenie a pod.).
- Vysvetlite... (napr. základné znaky sociálnej skupiny, rozdiel medzi asertivitou a agresivitou, vplyv socializácie na vývin človeka a pod.).
- Zdôvodnite... (napr. vznik a potrebu sociálnych noriem, rozdiely v správaní – ako jednotlivec, člen skupiny a ako súčasť davu, nevyhnutnosť akceptujúcich medzietnických vzťahov a pod.).

2.3.2 B) úroveň aplikácie (aplikuj, rozhodni, demonštruj, vyber...) a analýzy (analyzuj, porovnaj, usporiadaj...)

- Aplikujte... (napr. jednotlivé štýly vedenia skupiny v rôznych situáciách a podmienkach,

vplyv skupiny na vytváranie a zmenu postojov jednotlivca, rôzne sociálne roly vo vašom živote a pod.).

- Interpretujte... (napr. pojem socializácia, masová komunikácia, afiliácia, vzťah sociálnej skupiny a sociálneho statusu a pod.).
- Porovnajte... (napr. rodinu ako primárnu skupinu s inými skupinami, sociálnu rolu a sociálnu pozíciu, štýly sociálnej komunikácie, pojmy osobnosť, rola, identita a pod.).

2.3.3 C) úroveň hodnotenia (argumentuj, zdôvodni, vyvod' závery...) a tvorivosti (navrhni, vytvor, najdi analógiu...)

- Zdôvodnite... (napr. uprednostnenie asertivity a prosociálneho správania v medziľudskej komunikácii, výber demokratického štýlu riadenia v porovnaní s inými štýlmi a pod.).
- Vytvorte... (napr. návrh vybraných najprospešnejších odporúčaní z „desatora asertívnych práv“ pre seba alebo svojho priateľa, odporúčania na podporu tolerancie a prevencie šikanovania v triede a pod.).
- Navrhnite... (napr. hlavné body do prezentácie „Postavenie informácií, emócií a sociálnych potrieb jednotlivca v podmienkach sociálneho vplyvu“ a pod.).

Úpravy cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov z psychológie pre žiakov so zdravotným znevýhodnením

Psychológiu ako voliteľný predmet si volia žiaci, ktorí dokážu zvládnuť cieľové požiadavky v plnom rozsahu.

Požiadavky smerom k úprave cieľových požiadaviek môžu byť len technického charakteru.

Žiaci so sluchovým postihnutím

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci so zrakovým postihnutím

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s telesným postihnutím

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s vývinovými poruchami učenia

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci chorí a zdravotne oslabení

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s poruchami správania

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s poruchami aktivity a pozornosti

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.